

середовища, не можуть чинити супротив та обмежувати час перебування в Інтернеті та кількість віртуальних ігор. Недостатність розвитку особистісних структур (волі, цілеспрямованості тощо) робить їх вразливими щодо впливу Інтернет та ігрового середовища.

Можна, таким чином, припустити, що тривалість перебування в Інтернет – середовищі та психологічна залежність від нього у підлітково – юнацькому віці впливають на розвиток особистості, деформуючи її базисну саморегуляцію, як здатність до вольових дій, планування та самоконтролю.

Серед підлітків та юнаків без Інтернет та ігрової залежності менше тих, хто має низький рівень саморегуляції та більше тих, хто має вище за середній та високий рівень саморегуляції (майже 40 %). Щоб зробити остаточний висновок необхідні додаткові експериментальні дослідження, які дозволять визначити сутність причинно – наслідкової залежності між розвитком (деформацією) особистості та силою Інтернет та віртуальної залежності у підлітковому та ранньому юнацькому віці.

Отже, проблематика психологічної залежності особистості від комп'ютера та від інформаційних систем є досить новою й потребує значних зусиль для вивчення та вироблення засобів протидії такій залежності [4]. Проте, нині можна прогнозувати, що процеси віртуального спілкування неодмінно будуть ускладнюватися практично неконтрольованістю комп'ютерного інформаційного середовища як з юридичного, так і з суспільного боку. Механізми регламентації цього нового явища у житті суспільства перебувають ще на стадії зародження і неодмінно будуть мати надзвичайну специфіку, що буде вимагати від людства значної переоцінки цінностей, насамперед у нематеріальній сфері. Тому дана проблема потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Гуманитарные исследования в Интернете / Под. ред. А. Е. Войскунского. – М. : АСТ , Вече, 2000. – 372 с.
2. Носов Н. А. Виртуальная психология. – М. : Аграф, 2000. – 311 с.
3. Ю. В. Фомичева, А. Г. Шмелев, И. В. Бурмистров Психологические корреляты увлеченности компьютерными играми // Вестник МГУ. Сер 14. Психология. 1991. - С. 15-17
4. Д. Б. Эльконин Психология игры. М. : Просвещение, 1978. – 385 с.

Стешенко А.А.

Тривога як запорука адаптації молодших підлітків до нових умов навчання

Основну частину свого життя кожна людина перебуває в колективі. Для неї важливе вміння спілкуватися з оточуючими та положення в суспільстві, що визначається адаптацією дитини, насамперед, в шкільному колективі, адже громадське життя учнів розпочинається з їх пристосування до умов навчання.

Актуальним проблемам адаптації молоді до нових умов життєдіяльності та взаємин в соціальній групі присвячені чисельні роботи вітчизняних (В.Л.Кікоть, В.О.Петровський, А.В.Симоненко, Т.В.Середа, М.І.Лісіна та ін..) і зарубіжних вчених (Е.Еріксон, Д.Клаузен, З.Фройд та ін..). Значна увага також приділяється науковцями питанням адаптації учнів до нових умов навчання. Це, наприклад, наукові пошуки таких вчених, як Т.Алексеева, Ю.Бохонкова, В.Демченко О.Кузнецова, Л.Литвінова, В.Скрипнік та інші. Основну увагу вчені зосереджують на вивченні різноманітних факторів, у тому числі і особистісних властивостей, які викликають процес дезадаптації учнів. Це особливо важливо, оскільки у випадку дезадаптації особистості порушується не тільки її особистісно-професійний розвиток, але й знижуються психофізіологічні можливості організму, що спричиняють різноманітні порушення здоров'я.

Особливої значущості дана проблема набуває при переході дитини з початкової до середньої школи. Адже індивідуальні особливості дитини, до яких пристосовується вчитель початкової школи, досить часто набувають масштабів проблеми у середній школі та становлять ризик шкільної дезадаптації. Задача вчителя на даному етапі – визначити стан проблеми, спрогнозувати та попередити дизфункції адаптації, надати своєчасну допомогу школярам у подоланні проблем соціалізації.

За Ж.Піаже, соціалізація - це процес адаптації до соціального середовища, який полягає в тому, що дитина, досягнувши певного рівня розвитку, стає здатною до співпраці з іншими людьми завдяки розподілу і координації своєї точки зору і точок зору інших людей. Соціалізація обумовлює вирішальний поворот в психічному розвитку дитини - перехід від егоцентричної позиції до об'єктивної. Соціальне життя, як його розуміє Ж.Піаже, починає відігравати прогресивну роль в розвитку розуму досить пізно, лише на тих етапах, коли складаються стосунки кооперації, і зокрема – в умовах навчання у школі.

Термін «шкільна адаптація» традиційно використовується для опису різних проблем і труднощів, що виникають у під час навчання дитини у школі. Із цим поняттям пов'язують відхилення в навчальній діяльності: ускладнення в навчанні, конфлікти з однокласниками, неадекватну поведінку. Цілком природно, що подолання тієї чи іншої форми дезадаптованості повинне бути спрямоване на усунення причин, що її викликають.

Психологи стверджують, що період адаптації до школи триває в середньому від 10-18 днів до 1-3 місяців і супроводжується зростанням внутрішньої напруженості дитини, підвищенням рівня тривожності і зниженням самооцінки [5;6] . У сприятливих умовах емоційне самопочуття і самооцінка дитини стабілізуються, але, якщо процес адаптації дитини ускладнюється, то особистісний розвиток дитини може деформуватися. Особливо значущою дана проблема є у підлітків: підлітковий вік досить суперечливий, оскільки маса нових вражень, переживань, висока активність та імпульсивність призводить до нестійкості поведінки школярів даного віку. Таке явище може бути одним із чинників тривоги, негативних емоцій, що загалом

призводить до великих стресів та перешкоджає дитині у навчанні та адаптації в цілому.

Джерела тривоги у підлітків:

- тривога через потенційну фізичну шкоду. Цей вид занепокоєння виникає в результаті асоціювання деяких стимулів, що загрожують болем, небезпекою, фізичним неблагополуччям.
- Тривога через втрату любові (любові матері, прихильності однолітків).
- Тривога може бути викликана відчуттям провини, що звичайно виявляється не раніше 4 років. У більш старших дітей почуття провини характеризується почуттям самоприниження, роздратованості щодо себе.
- Тривога через нездатність опанувати середовище. Вона виникає якщо людина відчуває, що не може впоратися з проблемами, що висуває середовище. Тривога пов'язана з почуттям неповноцінності але не ідентична їй.
- Тривога може виникнути у стані фрустрації. Фрустрація визначається як переживання що виникає за наявності перешкоди на шляху досягнення бажаної мети або сильної потреби. Не існує цілковитої залежності між ситуаціями, що викликають фрустрації і тими, що призводять до стану тривоги (втрата любові батьків тощо).

Тривога властива кожній людині тією чи іншою мірою. Незначна тривога мобілізує досягнення мети. Сильне ж почуття тривоги може «емоційно калічити» і призвести до розпачу. Тривога для людини представляє проблему, з якою необхідно впоратися [1, с. 71- 72].

У контексті означених проблем метою нашого дослідження було обрано визначення рівня тривожності молодших підлітків у період їхньої адаптації до умов навчання.

Механізм, який запускає тривожність, є емоції. У молодшому підлітковому віці, коли відбувається перехід з початкової школи до середньої, діти стикаються з багатьма труднощами, новими вимогами та потребами, як результат - негативні емоції, сильніші та довготриваліші, ніж позитивні, що загалом і позначається на навчанні дитини [2, с.71 - 72].

Показником успішної адаптації ми вважали продуктивність у навчальній діяльності, позитивне емоційне самопочуття, відсутність внутрішньої напруженості, пригніченості. Ефективність процесу шкільної адаптації значною мірою визначає успішність навчальної діяльності, збереження фізичного і психічного здоров'я дитини. Більшість дітей адаптується до школи досить швидко, із задоволенням відвідує заняття, виконує завдання і вимоги вчителів та батьків. У деяких дітей процес адаптації сильно затягується, що приводить до неадекватної, погано контрольованої поведінки, конфліктних стосунків, ускладнень в особистісному розвитку, проблем у навчальній діяльності. [2].

Вибірку дослідження склали 30 учнів 5 класу (10-11 років) Токівської середньої загальноосвітньої школи. Дослідження проводилося в середині навчального семестру, коли умови навчання вважаються оптимальними.

Задля досягнення мети нами була використана методика – «Шкала тривожності», розроблена за принципом «Шкала соціально-ситуативної тривоги» Кондаша (1973). Автор поділяє тривожність на такі субшкали: шкільна, самооціночна, міжособистісна, загальна.

Узагальнені результати психодіагностичного вимірювання наведені у таблиці:

Назва субшкали	Рівні тривожності (%)			
	Нормальний	Підвищений	Високий	Надмірна спокійність
Шкільна	75	25	-	-
Самооціночна	75	12,5	-	12,5
Міжособистісна	75	18,75	6,25	-
Загальна	87,5	6,25	6,25	-

За отриманими даними ми визначили, що у молодших підлітків переважно нормальний рівень тривожності(75%), але дещо підвищений рівень шкільної тривожності(25%), який включає в себе реакції, пов'язані зі школою та спілкуванням із вчителями. Адже, підлітки переживають потребу в емоційному резонансі, в особистій території авторитету, деякі – у творчості тощо.

Таким чином, як показало дане дослідження, по всім трьом шкалам тривожності у підлітків домінує нормальний рівень, але наявний також підвищений рівень міжособистісної та шкільної тривоги, що в умовах соціально – психологічної невизначеності може перешкоджати нормальній життєдіяльності та успішному навчанню молодших підлітків. А отже означена проблема потребує уваги практичних психологів та педагогів, які мають сприяти зниженню шкільної тривожності та забезпеченню адаптації школярів до умов навчання.

Список використаних джерел

1. Баришполь С.В. Посібник практичного психолога: психодіагностика, тестування, розробки уроків психічного розвитку .- Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 267 с.
2. Грибан В.Г. Валеологія : Навчальний посібник . – К.: Центр навчальної літератури , 2005ю – 256 с.
3. Обухова Л.Ф. Детская психология. Теории, факты, проблемы.- М.:Тривола,1995
4. Ж. Пиаже Психология интеллекта. Избранные психологические труды. - М., 1969.

5. Фурман А.В. Психодіагностика особистісної адаптованості. - Тернопіль: Економічна думка, 2003. - 64с
6. Шкільний світ. Вікові особливості учнів.,2008 .№ 33. с.12-15.

Заїкіна М.К.

Психологічні особливості девіантної поведінки в підлітковому віці

Підлітковий вік — один з найбільш складних періодів розвитку людини. Не дивлячись на відносну короткочасність, він практично визначає все подальше життя особистості. Саме в підлітковому віці переважно відбувається формування характеру і інших засадових якостей особистості. Перехід від дитинства до дорослості, зміна звичайного для молодших класів шкільного навчання на більш інтенсивну за навантаженням учбову програму старшої школи, а також бурхлива гормональна перебудова організму – роблять підлітка особливо уразливим і схильним до негативних впливів. Крім того, необхідно враховувати властиве підліткам прагнення звільнитися від опіки і контролю рідних, вчителів та інших вихователів. Таке прагнення може приводити до заперечення духовних цінностей і стандартів життя старшого покоління. З іншого боку, все більш очевидними стають дефекти у виховній роботі з підлітками. Особливо значущими в цьому відношенні є неправильні взаєностосунки в сім'ї.

Девіантна поведінка — система вчинків, що відхиляється від загальноприйнятої, або яка розуміється як норма. Це може бути норма психічного здоров'я, права або моралі. Девіантна поведінка підлітка може носити характер як соціальної, так і шкільної дезадаптації. Серед різноманітних, взаємозв'язаних чинників, що обумовлюють прояви девіантної поведінки, можна виділити такі, як:

- індивідуальний чинник, що діє на рівні психобіологічних передумов асоціальної поведінки, які ускладнюють соціальну адаптацію особистості;
- психолого-педагогічний чинник, що виявляється в дефектах шкільного і сімейного виховання;
- соціально-психологічний чинник, що розкриває несприятливі особливості взаємодії неповнолітнього зі своїм найближчим оточенням в родині, в колі однолітків, в навчальному закладі.

Витоки навчальної неуспішності і аномальної поведінки лежать в педагогічній і соціальній занедбаності, різних відхиленнях в стані фізичного і психічного здоров'я. Цей взаємозв'язок був помічений ще в минулому столітті але не втратив актуальності і в сучасних реаліях. Здебільшого відхилення в поведінці обумовлюються не природженими фізіологічними і психічними дефектами, а наслідками невідповідного виховання в сім'ї та школі. Тому набуває особливої актуальності дослідження девіантної поведінки неповнолітніх і шляхи її корекції з огляду на тенденцію зниження вікових меж її прояву. Найчастіше коріння агресивності і підвищеного рівня тривожності простягається в раннє дитинство, закріплюючись або згладжуючись в